

**УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
СУДАЛГААНЫ ХЭЛТЭС**

Код: СТ-16/205

**ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН
ХЭРЭГЖИЛТ, ХЯНАЛТЫГ ХАНГАХ ТОГТОЛЦОО**

(Харьцуулсан судалгаа)

Гүйцэтгэсэн судлаачид: Р.Хатанбаатар
А.Пагма
Д.Жигваагүнсэл

**УЛААНБААТАР
2016 ОН**

Малайзийн Холбооны Улсын хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн хэрэгжилт, хяналтыг хангах
ТОГТОЛЦОО

Малайз улс 1950-иад оноос хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийг хэрэгжүүлж эхэлжээ.

Малайзийн Засгийн газар улсын Нэгдүгээр таван жилийн хөгжлийн төлөвлөгөөг (*First Malaya Plan 1956-1960*) хэрэгжүүлж эхэлсэн үеэс эхлэн хөгжлийг төлөвлөх, салбар хоорондын төлөвлөлт, хяналтын механизмыг бий болгох чиг үүрэг бүхий Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчоог (*Economic Planning Unit EPU*) Ерөнхий сайдын дэргэд байгуулан ажиллаж байна.

Малайз улсын хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн үндсэн баримт бичгүүд нь:

- Урт хугацааны төлөвлөлт
 - Малайзийн хөгжлийн үзэл баримтлал 2020
 - Нэгдүгээр Хэтийн төлөвлөгөө, 1971-1990
 - Хоёрдугаар Хэтийн төлөвлөгөө, 1991-2000
 - Гуравдугаар Хэтийн төлөвлөгөө, 2001-2010
- Дунд хугацааны төлөвлөлт
 - Таван жилийн хөгжлийн төлөвлөгөө
- Богино хугацааны төлөвлөлт
 - Жилийн төсөв

зэргээс бүрдэж байна.

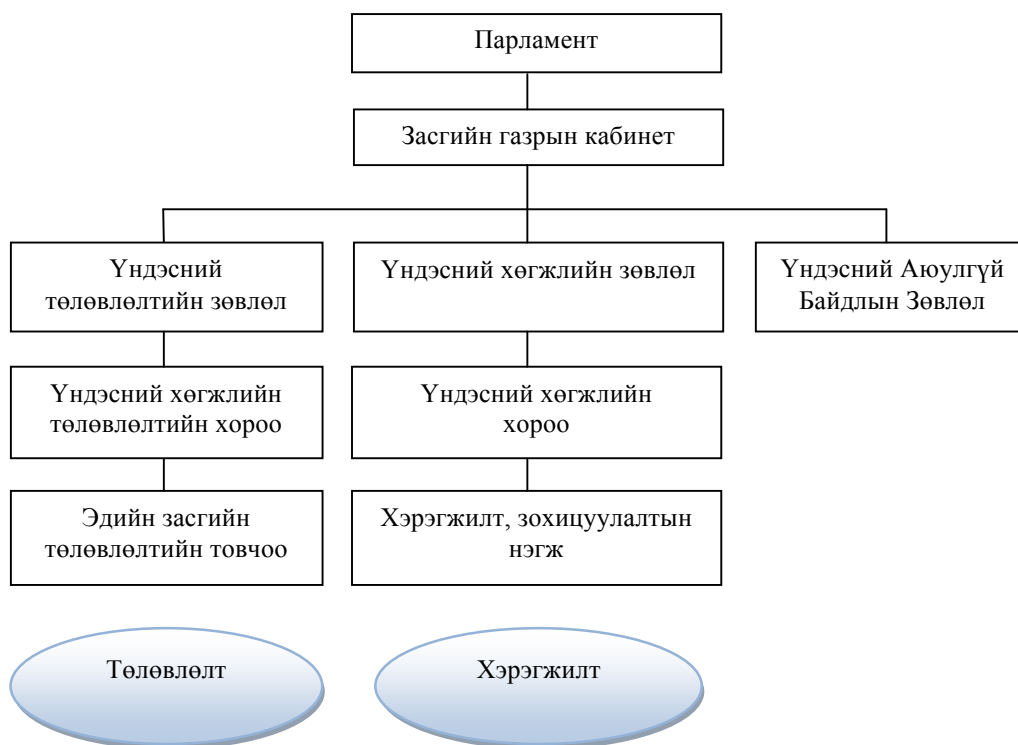
Нэг. 1991 онд Малайзийн Засгийн газраас батлан гаргасан “Малайзийн хөгжлийн үзэл баримтлал 2020” –даа 2020 он гэхэд хөгжингүй орон болон хөгжсөн байх нь нийт үндэстний зорилго мөн гэж тунхагласан юм. Үзэл баримтлалд эдийн засаг, түүний дотор аж үйлдвэрт бүтцийн өөрчлөлт хийж, эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн ханган, жилийн дундаж өсөлтийг 7 хувьтай байлгаснаар Малайз улс аж үйлдвэржсэн, бүх талаар хөгжингүй улс болно гэж үзжээ.

Хоёр. Урт хугацааны хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх алхам болгон 5 жилийн хугацаатай дунд хугацааны төлөвлөлтийг хийнэ. Энэ төлөвлөлтөөр макро эдийн засгийн зорилтууд, салбарын хөгжлийн чиглэл, хөрөнгө оруулалтын бодлого, чиглэлийг тодорхойлно. Тухайн 5 жилийн хугацааны дундуур төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн талаар хэлэлцүүлэг явуулж, шаардлагатай бол макро эдийн засаг болон хөрөнгө оруулалтын бодлого, салбарын хөгжлийн зорилтуудад засвар хийдэг.

Гурав. Богино хугацааны төлөвлөлт-жилийн төсвийг Сангийн яам боловсруулж, хэрэгжүүлэх бөгөөд Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчоо тухайн жилийн хөрөнгө оруулалтын бодлогыг тодорхойлох, Төв банк санхүү, мөнгөний бодлогыг тодорхойлоход тус тус оролцоно.

Малайзид эдийн засаг, нийгмийн асуудлаар шийдвэр гаргах хамгийн дээд түвшний байгууллага бол Үндэсний төлөвлөлтийн зөвлөл (*National Planning Council NPC*) юм. Тус Зөвлөлийн гишүүд нь сангийн; олон улсын худалдаа, аж үйлдвэрийн; дотоод худалдааны; бизнесийн хөгжлийн; болон бараа таваар, хөдөө аж ахуйн сайд зэрэг эдийн засгийн гол салбарын сайд нар байна. Мөн бусад сайд нараас бүрдсэн, хөгжлийн хөтөлбөр, төслүүдийн хэрэгжилтийн асуудлыг хариуцсан Үндэсний хөгжлийн зөвлөл (*National Development Council NDC*) болон Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл (*National Security Council NSC*) ажилладаг. Энэ 3 зөвлөлийг Ерөнхий сайд ахална.

Зураг 1: Хөгжлийн төлөвлөлт, зохицуулалт, хэрэгжилтийг удирдах тогтолцоо

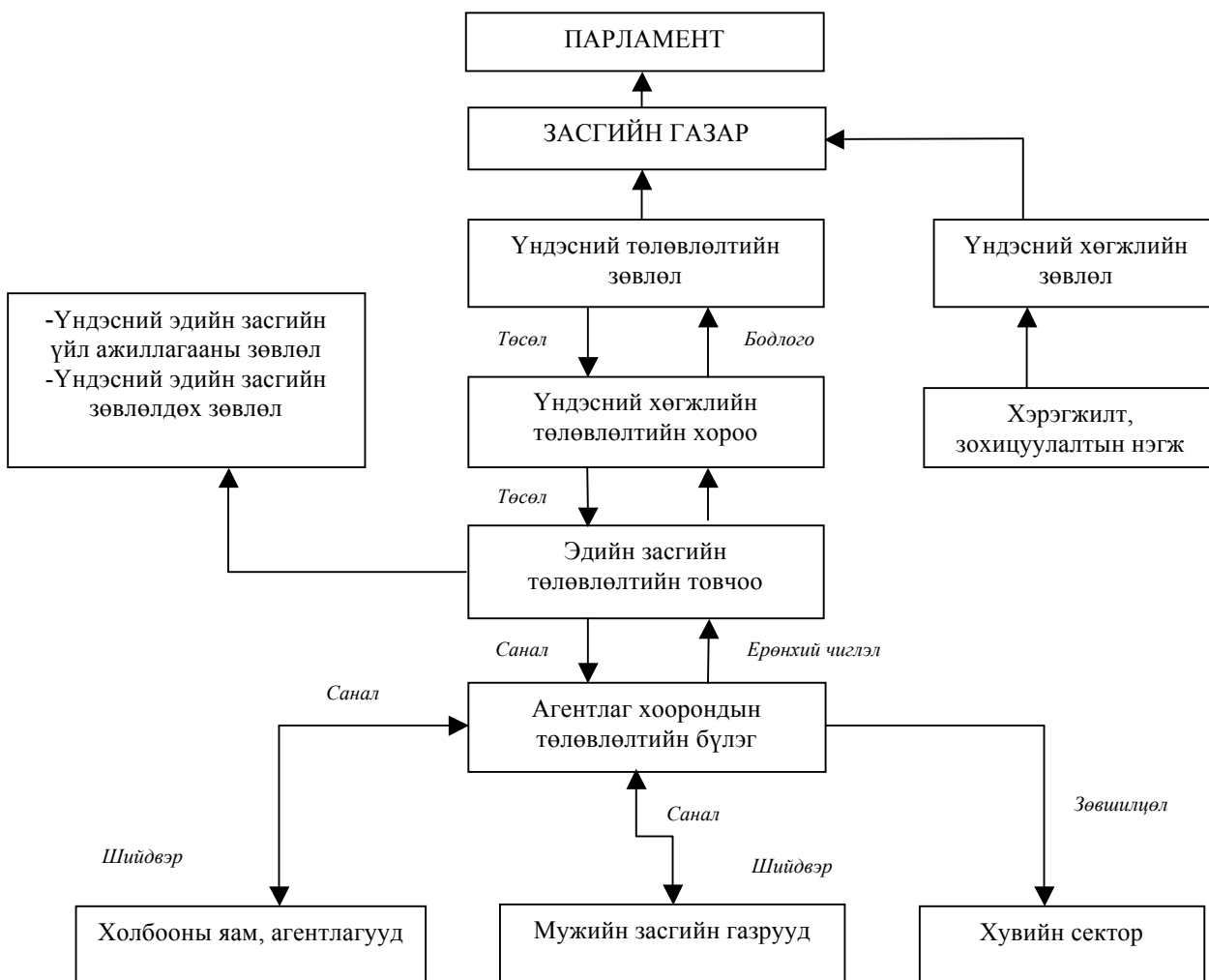
Хөгжлийн төлөвлөлтийн бодлогыг тодорхойлох, нарийвчлан хэлэлцэх дээд байгууллага нь Үндэсний хөгжлийн төлөвлөлтийн хороо (*National Development Planning Committee NDPC*) юм. Уг хороо Засгийн газрын ахлах албан тушаалтнуудаас бүрдэх бөгөөд Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга тэргүүлнэ. Эдийн засгийн хөгжлийн чиглэлийн бүх яамдын сайд нар болон Төв банкны ерөнхийлөгч нар энэ хорооны гишүүд байна.

Үндэсний хөгжлийн төлөвлөлтийн хороо нь үндэсний хөгжлийн бүх төлөвлөлтийг хийх, төлөвлөлтийг дахин хянаж, тодруулах чиг үүрэгтэй бөгөөд нөөцийг хуваарилах талаар зөвлөмж гаргана. Мөн уг хороо үндэсний хөгжлийн төлөвлөлтийн хэрэгжилтэнд хяналт тавина.

Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчоо (*Economic Planning Unit EPU*), Сангийн яам болон Төв банк Холбооны түвшинд хөгжлийн төлөвлөлтийг хийх бөгөөд бусад яамд, агентлагуудын төлөвлөлтийн нэгжүүдийг оролцуулна. Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчооны үйл ажиллагааг Ерөнхий сайдын дэргэдэх Хэрэгжилт, зохицуулалтын нэгж (*Implementation and Coordination Unit ICU*) болон Малайзийн засаг захиргаа, шинэчлэлийн нэгж (*Malaysian Administrative and Modernization Planning Unit MAMPU*) гэсэн 2 төв агентлаг дэмжин ажилладаг. Эдгээр 3 агентлаг Ерөнхий сайдын дэргэд ажилладаг нь агентлагуудын нэр хүнд, тэдэнд итгэх итгэлийг нэмэгдүүлдэг бөгөөд эргээд үйл ажиллагаа нь үр дүнтэй байхад сайнаар нөлөөлдөг байна.

Төлөвлөлтийн процесс хувийн сектор болон иргэний нийгэмтэй байнгын, тогтмол зөвшилцөл, тэдний зохих оролцооны үндсэн дээр явагддаг.

Зураг 2: Малайз улсын төлөвлөлтийн тогтолцоо

Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчооны (*Economic Planning Unit EPU*) төлөвлөлтийн олон талт чиг үүрэг, бүтцийг Үндэсний Эрхэм зорилгын таван тулгуурт (*five Thrusts in the National Mission*¹) суурилан тогтоожээ. Энэ нь Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчоо илүү өргөн хүрээнд бодож төлөвлөх, Үндэсний Эрхэм зорилгод төвлөрөх боломжийг олгодог ажээ.

Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчоо нь Ерөнхий сайдын өмнө ажлаа шууд хариуцан тайлагнах ба Товчоог ерөнхий захирал толгойлж, ерөнхий захирлын 3 орлогч болон Малайзийн хөгжлийн хүрээлэнгийн (*Malaysian Development Institute*) захирал удирдлагад нь ажиллана.

Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчооны үндсэн чиг үүрэг нь:

¹ *Five Thrusts in the National Mission*
 Thrust1: Value chain & Competitiveness
 Thrust2: Knowledge & Innovation
 Thrust3: Growth & Distribution
 Thrust4: Sustainability Of Quality Of Life
 Thrust5: Implementation Capacity

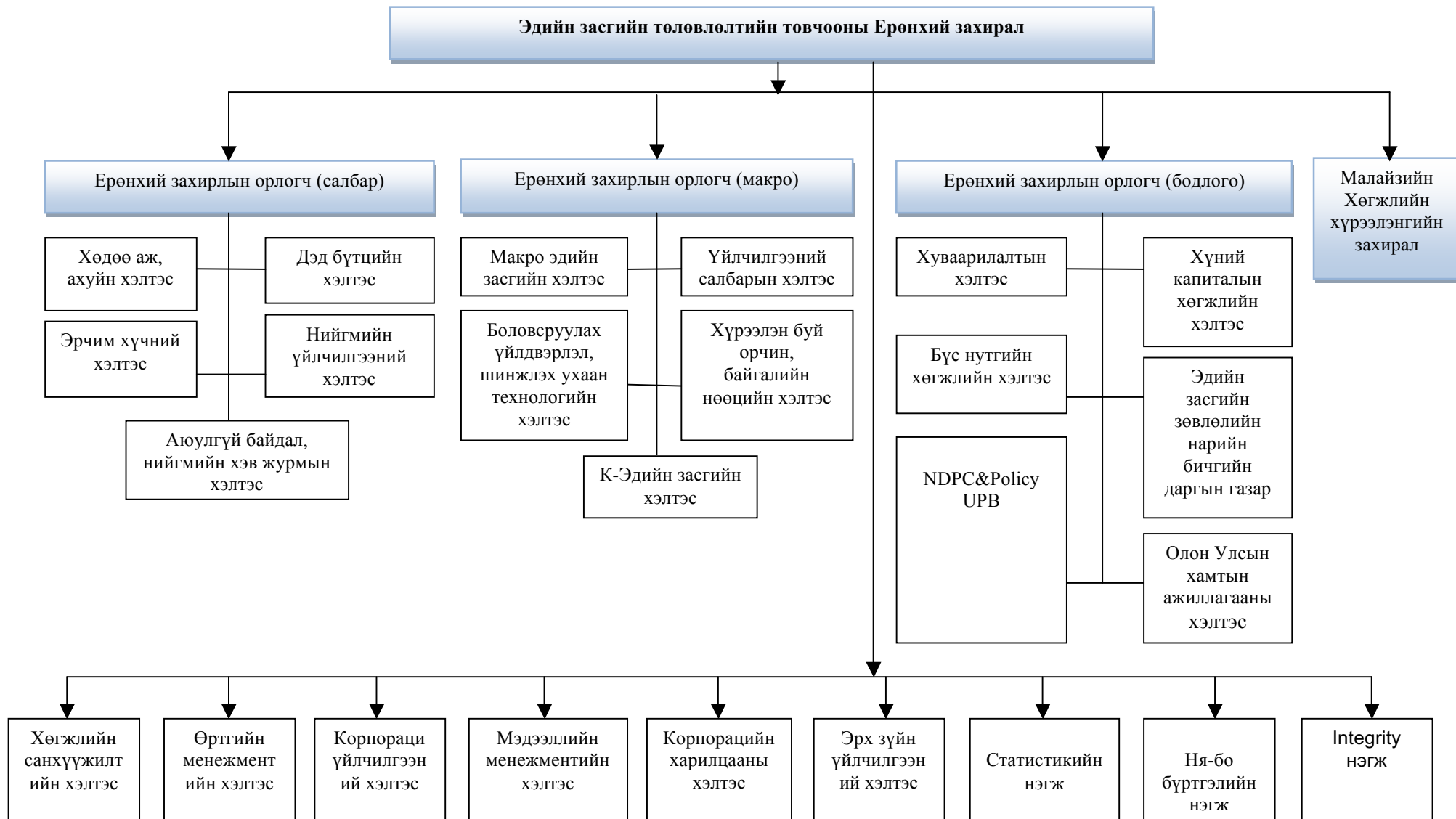
- 1) Төлөвлөлт
 - a) Нийгэм- эдийн засгийн судалгаа, анализ
 - b) Хөгжлийн бодлого
 - c) Макро эдийн засгийн загварчлал, тогтолцоо
 - d) Хөгжлийн төлөвлөгөө
- 2) Нөөцийн хуваарилалт
 - Төсвийн удирдлага, төслийн үнэлгээ
- 3) Хяналт-шинжилгээ
 - a) Үндэсний хөтөлбөрүүдийн хяналт-шинжилгээ
 - b) Санал, санаачлагын хяналт-үнэлгээ
 - c) Төслийн хяналт-үнэлгээ
- 4) Үйл ажиллагааны дэмжлэг
 - a) Нарийн бичгийн даргын газар:
 - Эдийн засгийн Зөвлөл (*Economic Council EC*)
 - Үндэсний хөгжлийн төлөвлөлтийн хороо
 - b) Feedback Management

Энэхүү үндсэн чиг үүргийнхээ хүрээнд Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчоо дараах үндсэн үйл ажиллагааг явуулдаг байна:

- Нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн бодлого, стратегийг томъёолох;
- Дунд болон урт хугацааны төлөвлөгөөг бэлтгэх;
- Хөгжлийн хөтөлбөр, төслүүдийн төсвийг бэлтгэх;
- Хөгжлийн хөтөлбөр, төслүүдийн хэрэгжилтэнд хяналт, үнэлгээ хийх;
- Засгийн газарт эдийн засгийн асуудлаар зөвлөлгөө өгөх;
- Шаардлагатай эдийн засгийн судалгааны ажлыг санаачлах, гүйцэтгэх;
- Хувьчлалын хөтөлбөрүүдийг төлөвлөх, зохицуулах, хэрэгжилтэнд нь үнэлгээ хийх;
- Гурван талт хөгжлийн хөтөлбөр² дэх Малайзийн оролцоог зохицуулах
 - o Хоёр талт болон олон талын хамтын ажиллагааг санаачлах, зохицуулах
 - o Малайзийн техникийн хамтын ажиллагааны хөтөлбөрүүдийг удирдах
 - o Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанд хяналт, үнэлгээ хийх.

² The Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle subregional program

Зураг 3: Эдийн засгийн төлөвлөлтийн товчооны зохион байгуулалт

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс³

Солонгос Улс 1961 онд Эдийн засгийн төлөвлөлтийн хороог байгуулж, улс орноо тав, таван жилээр хөгжүүлэх анхдугаар 5 жилийн төлөвлөгөөгөө боловсруулан ажиллаж эхэлжээ. Энэ нь цааш боловсронгуй болж, өргөжин тэлсээр 1992 онд Улсын тогтвортой хөгжлийн бодлого "Төлөвлөгөө 21" (Rio Agenda 21)-ийг боловсруулсан байна. Засгийн газраас үүнийг хэрэгжүүлэх "Улсын Үйл ажиллагааны Төлөвлөгөө" боловсруулан улмаар 15 дахь Ерөнхийлөгч Ким Дае-Жун 2000 оны "Дэлхийн байгаль орчны өдөр" шинэ мянганы хүрээлэн буй орчны хөгжлийн зорилгоо тунхаглаж, Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх *Тогтвортой Хөгжлийн Комисс* (Presidential Commission on Sustainable Development (PCSD)) үүсгэн байгуулсан тухайгаа зарласны дараа мөн оны 9-р сараас энэ комисс нь өөрийн үйл ажиллагаагаа албан ёсоор эхэлж, Улсын Тогтвортой Хөгжлийн Бодлого боловсруулах ажлыг өөрийн гол зорилго болгон дэвшүүлсэн байдаг. Тус **Комисс нь** байгуулагдсан цагаасаа эхлэн олон салбарт (эрчим хүч, ус, далайн эрэг орчмын ус, газар, цаг агаарын өөрчлөлт, тээвэр, зөрчлийн менежмент гэх зэрэг) суурилсан тогтвортой хөгжлийн бодлого боловсруулан хэрэгжүүлж, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих, улмаар эдгээр салбар тус бүрт өөр өөр салбар, газруудын хооронд үр дүнтэй зохицуулалт, уялдаа холбоог бий болгох замаар нэгтгэх ажлыг хийж иржээ.

Солонгос Улсын хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн баримт бичгүүд нь:

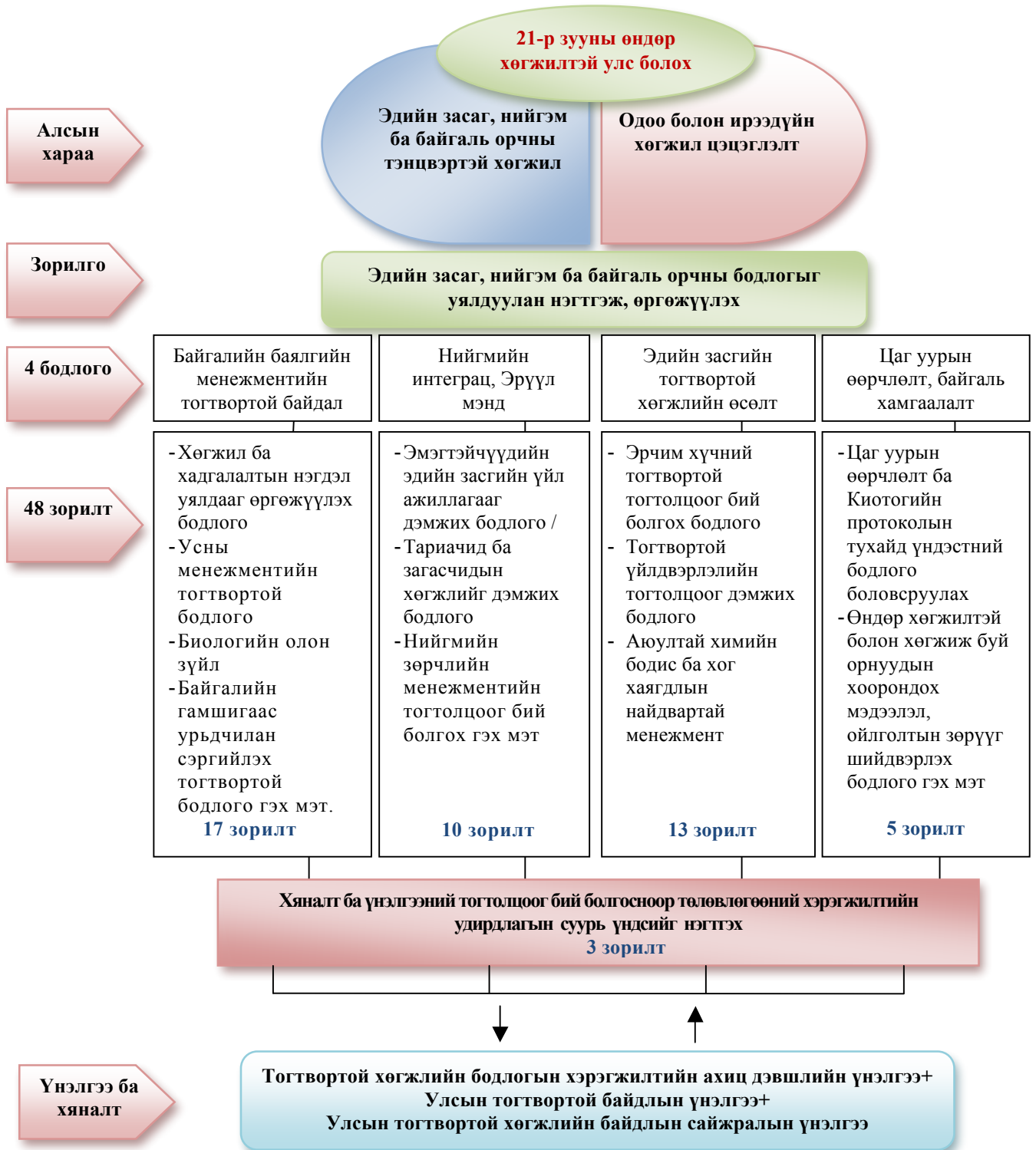
- Урт хугацааны төлөвлөлт
 - Алсын хараа 2025 /Vision 2025/
- Дунд хугацааны төлөвлөлт
 - Таван жилийн хөгжлийн төлөвлөгөө
- Богино хугацааны төлөвлөлт
 - Жилийн төсөв зэргээс бүрдэж байна.

Улсын тогтвортой хөгжлийн бодлогын таван үндсэн чиглэл, хэрэгжүүлэх 48 зорилт, 224 тухайлсан зорилт бүхий бодлогыг боловсруулахад Засгийн газрын 22 яам ба газрууд оролцсон байна. Хөгжлийн бодлого, зорилтуудыг боловсруулах үйл явц нь 2 үе шаттай байна. Нэгдүгээрт, 2002 оны дэлхийн тогтвортой хөгжлийн хурлын хэрэгжүүлэх зорилтуудаас сонгож, улмаар өөрийн улсын тогтвортой хөгжлийн алсын хараанд оруулсан. Хоёрдугаарт, тэдгээрийг Солонгосын ахуй нөхцөлд тохируулан боловсруулсан байна. /Схем 1/

16-р Ерөнхийлөгч Ро Му-Хюн нь “Солонгосын Тогтвортой хөгжлийн зорилго”-ыг тус улсын хөгжил дэвшлийг үргэлжлүүлж “эдийн засаг, нийгэм ба хүрээлэн буй байгаль орчны тэнцвэртэй байдлыг хангасан өндөр хөгжилтэй орон болох” хэмээн тунхагласан нь Улсын тогтвортой хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх ажилд Засгийн газрын албадуудыг татан оролцуулах, хэрэгжүүлэх төлөвлөлтийг боловсруулах ажлын гол хөдөлгөгч хүчин зүйл болсон байна.

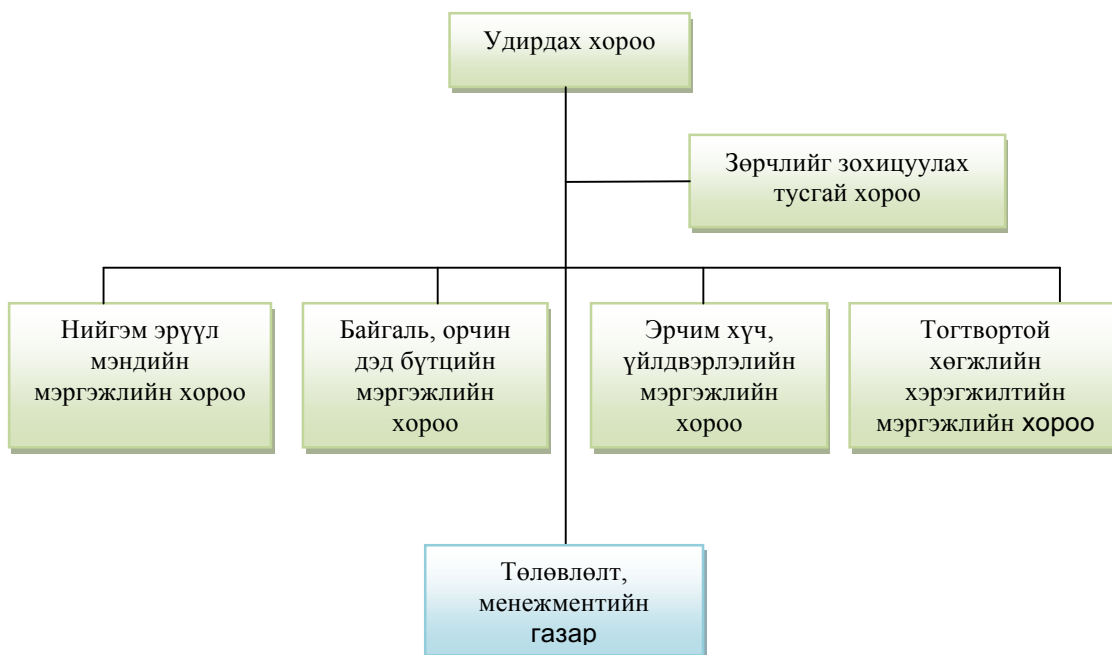
³ The Korean National Strategy for Sustainable Development, 2006, sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1394backgroundReport.pdf

Зураг 4: Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Тогтвортой Хөгжлийн Бодлого, Алсын хараа

Тогтвортой хөгжлийн бодлогын төлөвлөлт, хэрэгжилт, зохион байгуулалт: Солонгосын тогтвортой хөгжлийн төлөвлөлтийг Засгийн газар, харьяа яам, агентлагууд өөрсдийн салбар чиглэлээр боловсруулан хэрэгжүүлж байна. Харин Тогтвортой хөгжлийн бодлогын төлөвлөлт, хэрэгжилтийг хангах, хэрэгжилтэд хяналт тавих, удирдан зохион байгуулах ажлыг Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх *Тогтвортой хөгжлийн комисс* хариуцан ажилладаг. Тус комисс нь 2000 онд Ерөнхийлөгчийн зарлигаар байгуулагдсан.

Зураг 5. Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх Тогтвортой хөгжлийн Комисс (PCSD)-ийн бүтэц

- *Удирдах Хороо* - нь 35 гишүүнтэй. Мэргэжлийн Хороо болон судалгааны багуудын бодлогын саналыг нягтлан үзэж, Ерөнхийлөгчид зөвлөх үүрэгтэй.
- *Зөрчлийг зохицуулах тусгай хороо* - 50 гишүүнтэй. Үүнд: Удирдах Хорооноос томилогдсон болон муж улсууд, ТББ-уудаас санал болгосон бусад гишүүд багтана. Зөрчлийн менежмент ба урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог боловсруулан хөгжүүлж, Удирдах Хорооноос цаг үеийн олон нийтийн зөрчлийн асуудлаар өгсөн даалгаварын дагуу Ерөнхийлөгчид зөвлөнө.
- *Мэргэжлийн хороо*- нь Удирдах Хорооны тодорхой хувь болон холбогдох мэргэжилтнүүдээс бүрдэнэ. Холбогдох мэргэжилтнүүдээс бүрдсэн хэд хэдэн судалгааны багуудыг ажиллуулна. Салбар судлагдахуун тус бүр дээр бодлогын санал боловсруулж, нягтлан үзнэ.
- *Төлөвлөлтийн менежментийн газар*- энд удирдах хорооны гишүүд байна.

Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх Тогтвортой Хөгжлийн Комисс нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Эдийн засгийн өсөлтийг нийгмийн хөгжил, байгаль орчин ба байгалийн баялгийг хадгалан хамгаалах, тэнцвэртэй байлгах, тогтвортой хөгжлийн зорилго, бодлого стратегийг яамны түвшинд боловсруулж, бий болгох;
- Ус, эрчим хүч гэх зэрэг олон салбарын тогтвортой хөгжлийг хангах үүднээс Ерөнхийлөгчийг бодлогын зөвлөгөөгөөр хангах;
- Тогтвортой хөгжилтэй холбоотой нийгмийн зөрчил маргааныг шийдвэрлэх, хяналтын менежментийн тогтолцоог бий болгох;
- Хөтөлбөр 21 ба UNCED, UNFCCC, ба WSSD-ийн бусад зөвшилцлүүдийн Тогтвортой хөгжлийн хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх бодлогыг боловсруулах;
- Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх Тогтвортой Хөгжлийн Комисс ба тогтвортой хөгжилтэй холбоотой зөрчлийг шийдвэрлэх менежментийн тогтолцооны түвшний Ерөнхийлөгчийн санамж бичгүүдийг боловсруулах.

Комисс нь дээрх чиг үүргийнхээ хүрээнд дараах үндсэн үйл ажиллагааг гүйцэтгэдэг. Үүнд:

- Эрчим хүч, ус, газар эзэмшил, тээвэр гэх мэтчилэн салбарын асуудлуудтай холбоотой бодлого боловсруулах, тэдгээр бодлогыг Ерөнхийлөгчид өргөн барих;
- Улсын газрын төлөвлөлт, байгаль орчны бүрэн төлөвлөлт гэх зэрэг улсад чухал ач

холбогдолтой үндэстний урт болон дунд хугацааны төлөвлөгөөг улсын бодлогын тогтвортой байдлын үүднээс нь урьдчилан нягтлаж үзэх;

- Зөрчлийн менежмент болон урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог хөгжүүлэх, цаг үеийн олон нийтийн элдэв зөрчилдөөний үед Ерөнхийлөгчид нийгмийн эв эеийг хэрхэн хангах тухайд зөвлөх.

Хяналт, үнэлгээ-мониторинг: Улсын Тогтвортой Хөгжлийн Бодлогын хэрэгжилтийг гурван түвшний схемээр хянаж, үнэлдэг байна.

1/ Хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө болон үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг эхлээд газрын түвшинд сайн дурын үндсэн дээр хяналт хийнэ. Засгийн газрын алба, агентлаг бүр тус бүрдээ ажил хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө эсхүл хөтөлбөрийн гүйцэтгэл, хэрэгжилтийн индикаторуудын дагуу сайн дураар хяналтыг тогтмол хийнэ. Ийнхүү Улсын Тогтвортой Хөгжлийн Бодлогын үнэлгээг үндсэн ажил үүргийнхээ үнэлгээнд оруулж, ингэснээрээ тогтвортой хөгжлийн бодлогод Засгийн газруудын оролцоо, хариуцлагыг сурталчилдаг байна.

2/ Засгийн газраас Ерөнхий сайдын дэргэдэх Засгийн газрын бодлого зохицуулалтын газартай зөвлөлдөн тодорхой төлөвлөгөө, үнэлгээний схем гаргах ба, Засгийн газрын үнэлгээний үйл ажиллагааны Тогтвортой хөгжлийн бодлогын хэрэгжилтийн хоёрдугаар түвшний буюу төв Засгийн газрын түвшний мониторингийг бүрдүүлдэг.

3/ Эцэст нь, Тогтвортой хөгжлийн бодлогын хэрэгжилтийг Тогтвортой хөгжлийн индикатор системийн дагуу хянан үзэж үнэлнэ. Энэ нь хөгжлийн бодлогыг системтэй, тогтмол сайжруулах үндэс болно. 2002 оны Дэлхийн Тогтвортой Хөгжлийн тухай хуралдаанаас хэрэгжилтийн түвшинг үнэлэх индикаторуудыг ашиглан үнэлэх ба хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө эсхүл хөтөлбөрүүдийг боловсруулахыг дэмжин уриалсан байдаг. Солонгос нь УТХБын хэрэгжүүлэх төлөвлөлтийг хийхдээ өөрийн орны тогтвортой хөгжилтэй холбоотой бодит нөхцөл байдлаас урган гарсан 77 индикаторыг сонгосон байдаг. Энэ нь өөрийн дотоод тогтвортой хөгжлийг үнэлэх чухал хэрэглэгдэхүүн болсон байдаг. Эдгээр индикаторуудыг дотоодын судалгаа шинжилгээний ажил болон нээлттэй хэлэлцүүлгүүд болон Засгийн газар хоорондын зөвлөгөөний үр дүнд олон улсын индикаторуудтай харьцуулж, засаг захиргааны ажлын шаардлагаар боловсруулсан байна.

Бүгд Найрамдах Турк улс⁴

Турк Улс 1960 оноос хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийг хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд урт хугацааны стратеги төлөвлөлтийг 1963-1977, 1977-1995, 2001-2023 он хүртэл гэсэн 3 үе шаттай хэрэгжүүлж хугацааны стратегийн зорилтод дэлхийн тэргүүлэх эдийн засагтай 10 орны нэг болох, ҮНБ-ийг 2 триллион ам.доллар, нэг хүнд ногдох ҮНБ-ийг 25 мянган ам.доллар, гадаад худалдааг 500 тэрбум ам.доллар, ажилгүйдлийн түвшинг 5 хувь, инфляцийн түвшинг 1 оронтой тоонд байлгах зэрэг томоохон зорилтуудыг дэвшүүлсэн байна.

Тэрхүү стратегийн зорилтууддаа хүрэх зорилгоор, Урт хугацааны Хөгжлийн стратегийг хэрэгжүүлэх Хөгжлийн 10 дугаар төлөвлөгөө (2014-2018)-г боловсруулан баталж, хэрэгжүүлж байгаа ба энэхүү Хөгжлийн төлөвлөгөө нь 4 чиглэлээр 66 зорилтыг агуулсан байна. Үүнд:

- Нэгдүгээрт, хүний хөгжил, нийгэм, нийтийн үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлэх

⁴ Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн тухай хуулийн төслийн танилцуулга, 4-р боть, 2015 он

бодлогууд;

- Хоёрдугаарт, эдийн засгийн холбогдолтой зорилгууд;
- Гуравдугаарт, хүний амьдрах орчныг сайжруулах, байгаль орчны хөгжлийн талаархи зорилгууд;
- Дөрөвдүгээрт, олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх талаархи бодлогуудыг тус тус тусгасан байна.
- Турк улс 1960 онд хөгжлийн бодлогоо тодорхойлж, түүнийг хэрэгжүүлэх хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн институцийн бүтцийг бий болгох зорилгоор Үндсэн хуулиндаа тусгайлан заалт оруулж, **Улсын Төлөвлөлтийн байгууллагыг** (State Planning Organization) байгуулсан байна. Тус байгууллага нь 2011 онд **Хөгжлийн яам** болон өргөжсөн бөгөөд тус яам нь улсын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогыг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, бодлогын хэрэгжилтэд хяналт, шинжилгээ-үнэлгээ хийх, улсын хөрөнгө оруулалтын бодлогыг тодорхойлох, Засгийн газарт зөвлөх, хувийн салбарын хөрөнгө оруулалтын хөгжлийг төлөвлөхөд тэргүүлэх үүрэгтэй.

Хөгжлийн бодлогын баримт бичиг, төлөвлөлтийн үйл ажиллагаа: Хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүд нь урт, дунд, богино хугацаагаар төлөвлөгддөг ба харин төсөвлөлтийн баримт бичгүүд нь дунд болон богино хугацааны хөгжлийн баримт бичгүүдэд үндэслэн дунд болон богино хугацаагаар төлөвлөгдөх ба эдгээрийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр салбарын болон бүс, орон нутгийн түвшинд төлөвлөж, уялдаа зохицуулалтыг хангадаг байна.

- *Урт хугацаанд:* Урт хугацааны стратеги (Long term strategy), Хөгжлийн төлөвлөгөөг 1963 оноос эхлүүлэн төлөвлөж ирсэн ба хэрэгжүүлэх чиглэлээр 5-7 жилийн хугацаагаар боловсруулдаг эдгээр бодлогын баримт бичгийг Улсын төлөвлөлтийн байгууллага /Хөгжлийн яам/ боловсруулж, Үндэсний Их Хурлаар баталдаг бөгөөд боловсруулалтын шатанд академи, төрийн байгууллагууд, хувийн хэвшил, төрийн бус байгууллагуудын оролцоог хангасан байдаг байна.
- *Дунд хугацаанд:* Дунд хугацааны хөтөлбөр (Medium Term Program (MTP)), Дунд хугацааны санхүүгийн төлөвлөгөө (Medium term fiscal plan)-г 3 жилээр төлөвлөн, нэг жилээр уян хатан (yearly rolling) хэлбэрээр боловсруулан хэрэгжүүлдэг ба энэхүү бодлогын баримт бичиг нь 5018 дугаартай Төрийн санхүүгийн удирдлага, хяналтын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлээр зохицуулагддаг байна. Дунд хугацааны хөтөлбөрийг Хөгжлийн яам боловсруулдаг ба Сангийн яам, Төрийн сан, Төв банктэй хамтран ажиллаж, төрийн бус байгууллагуудын саналыг тусган, хөтөлбөрийг Сайд нарын Зөвлөлөөр, төлөвлөгөөг Төлөвлөлтийн дээд зөвлөлөөр батлуулдаг байна.
- *Богино хугацаанд:* Төлөвлөлтийн дээд зөвлөлөөс ирэх жилийн зорилтуудыг тодорхойлсон Макро эдийн засгийн болон санхүүгийн үндсэн зорилтууд (Macroeconomic and Fiscal targets)-ыг гаргадаг ба эдгээр зорилтууд нь макро эдийн засгийн зорилт, санхүү төсвийн зорилт, байгууллага болон салбарт суурилсан хөрөнгө оруулалт гэсэн 3 хэсгээс бүрддэг байна. Энэхүү баримт бичиг нь Жилийн хөтөлбөр, Төсвийн төслийн тухай хуулийн хамтаар нэг цогц болдог бөгөөд Төсвийн төслийн тухай хууль, Төсвийн гүйцэтгэлийн баримт бичгийн хамтаар Хөгжлийн яамнаас боловсруулан Үндэсний Их Хуралд өргөн барьдаг байна. /Зураг1/

Зураг 6. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн уялдаа

Хөгжлийн төлөвлөлтийн баримт бичгийг бэлтгэх үйл ажиллагаа нь төлөвлөгөө боловсруулах журмаар зохицуулагддаг. Энэ журмын дагуу дараахь үе шатаар хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг боловсруулах ажил хийгддэг байна. Үүнд:

- Тусгай мэргэжлийн комисс, ажлын хэсэг байгуулагдана.
- Хөгжлийн яамнаас тусгай мэргэжлийн комисс, ажлын хэсгүүдийн саналыг тусгасан хувилбарт зорилго, зорилт, стратегийг боловсруулна.
- Хөгжлийн яамнаас боловсруулсан хувилбарт зорилго, зорилт стратегийг Төлөвлөлтийн Дээд Зөвлөл дээр хэлэлцүүлдэг ба Төлөвлөлтийн Дээд Зөвлөл өөрийн шийдвэрийн хамтаар Засгийн газарт хүргүүлдэг.
- Засгийн газар Төлөвлөлтийн Дээд Зөвлөлийн шийдвэрийг хэлэлцэн шийдвэрээ гаргадаг ба түүнд үндэслэн Хөгжлийн яам судалгааг хийж, бодлогын баримт бичгийн төслийг боловсруулна.
- Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцээд ҮИХ-д өргөн барина.
- ҮИХ хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг Дэгийн тухай хуулийн дагуу тусгай хэлэлцүүлгээр хэлэлцэж, батлах ба тухайн бодлогын баримт бичиг нь ҮИХ-аар батлагдсанаар хуультай ижил статустайгаар мөрдөгдөж эхэлдэг. /Зураг 2/

Зураг 7. Хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн төлөвлөлтийн үйл ажиллагаа

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн хэрэгжилтийг хангах тогтолцоо, Засгийн газрын чиг үүрэг, бүтэц: Туркийн Засгийн газар нь урт, дунд, богино хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг боловсруулах, төлөвлөлтийг хийх үүргийг хариуцан хэрэгжүүлж, Үндэсний Их

Хурлаар хэлэлцүүлэн батлуулах, үүнд нийцүүлэн санхүүгийн төлөвлөлтийн баримт бичгүүдийг баталж, хэрэгжүүлэх үүргийг хүлээдэг.

Туркийн Засгийн газрын түвшинд хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн уялдаа зохицуулалтыг хангах чиглэлээр дээд шатны шийдвэрийг гаргадаг, удирдлагыг хэрэгжүүлдэг бүтэц нь Ерөнхий сайд, Шадар сайдаар ахлуулсан *Төлөвлөлтийн Дээд Зөвлөл /Higher Planning Council*, *Мөнгө, зээлийн зохицуулалтын Зөвлөл /Money-Credit Coordination Council*, *Эдийн засаг, нийгмийн Зөвлөл /Economic and Social Council*, *Бүсчилсэн хөгжлийн Дээд Зөвлөл /Regional Development Higher Council*, Бүсчилсэн хөгжлийн хороо */Regional Development Committee/* зэрэг хөгжлийн төлөвлөлтийн чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг байгууллагууд байдаг бөгөөд эдгээр зөвлөлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, зохицуулах үндсэн чиг үүрэг нь Туркийн **Хөгжлийн яаманд** харьяалагддаг байна.

Зураг 8. Төлөвлөлтийн дээд шатны удирдлага

Хөгжлийн яам нь Үндсэн хууль болон бусад хуулиар хүлээсэн дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг. Үүнд:

- Туркийн эдийн засаг, нийгэм, хөгжлийн бодлого, зорилтуудыг тодорхойлоход Засгийн газарт мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх;
- Бусад яамдын бодлого, үйл ажиллагааны хамтын ажиллагаа, уялдааг зохицуулах;
- Хөгжлийн төлөвлөгөө, дунд хугацааны хөтөлбөрүүд, жилийн үйл ажиллагааны хөтөлбөр, хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрүүдийг боловсруулах;
- Макро түвшний салбарын, бүсийн стратегиуд болон үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулах;
- Улсын хөрөнгө оруулалтад суурилсан стратегийн тэргүүлэх чиглэлүүдийг тодорхойлох;
- Бодлогын хэрэгжилтэд хяналт, шинжилгээ-үнэлгээ хийх;
- Төрийн салбарын байгууллагын стратегийн үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд хяналт тавих;
- Олон талт болон хоёр талын хамтын ажиллагааны хөтөлбөр, төслүүдийг хэрэгжүүлэх;
- Улс орны хөгжлийн чиг хандлага, шилжилтийг чиглүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх;
- Бүс нутгийн хөгжлийн асуудал эрхэлсэн байгууллагууд, агентлагуудын хамтын үйл ажиллагааг хангах;
- Хөгжлийн асуудлаарх судалгаа, шинжилгээний ажлыг зохион байгуулах;

Хөгжлийн яам нь 9 үндсэн асуудлыг чиглэлээр нь хариуцдаг газар, нэгжүүдтэй бөгөөд эдгээр нэгжүүдийн хоорондын уялдаа, холбоог хангасны үндсэн дээр улсын хөгжлийн урт, дунд, богино

хугацааны төлөвлөлтийг макро түвшинд төлөвлөх, бүс нутгийн болон салбарын түвшний бодлогын уялдаа зохицуулалтыг ханган, нэгдсэн төлөвлөлтийг хийдэг. Тухайлбал,

- ✓ *Макро эдийн засгийн нэгж*- Макро эдийн засгийн загваруудыг боловсруулах, тэдгээрийг хөгжүүлэх, тооцоолоход тэргүүлэх чиглэлтэй оролцдог.
- ✓ *Орон нутгийн хөгжлийн бодлого зохицуулалт, удирдлагын газар*- Үндэсний түвшинд бүс, орон нутгийн хөгжлийн асуудлыг хариуцан боловсруулах, уялдаа зохицуулалтыг хангах чиг үүрэгтэй. Энэ чиг үүргийн хүрээнд Ерөнхий сайдаар ахлуулсан *Бүс нутгийн хөгжлийн зөвлөл* ажиллаж, бүс, орон нутгийн хөгжлийн асуудлаар Хөгжлийн яамнаас боловсруулсан бодлогын баримт бичгийг Сайд нарын Зөвлөлөөр хэлэлцүүлэхээс өмнө хэлэлцэж тодорхой шийдвэр гаргадаг. Яам энэхүү зөвлөлийн ажлыг зохион байгуулах үүргийг гүйцэтгэдэг.
- ✓ *Бүсийн хөгжлийн агентлаг*- Орон нутгийн төлөвлөлтийг улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд тусгах, уялдаа зохицуулалтыг хангах зорилгоор Хөгжлийн яамны харьяанд байгуулсан бөгөөд орон нутгийн хөгжлийн төлөвлөлтийг хийхээс гадна салбарын хөгжлийн бодлогын орон нутаг дахь хэрэгжилтийг зохион байгуулах, орон нутгаас салбарын болон улсын нэгдсэн төлөвлөлтөд оруулах санал бэлтгэх, судалгаа хийх, мэдээллээр хангах чиг үүрэгтэй. Хөгжлийн агентлагууд нь газар дээр нь төлөвлөлтөө хийж, мөн газар дээр нь хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах үүрэгтэй байдаг. Хөгжлийн агентлагийн удирдах зөвлөлд Мужийн амбан захирагч нар, Хотын дарга нар /зарим/, Бүсийн удирдлага, Хөгжлийн агентлагийн дарга, чөлөөт бүс, үйлдвэрлэлийн бүсийн захирагч нар багтдаг байна.
- ✓ *Төв Анатолиагийн хөгжлийн агентлаг*- 2010 онд Хөгжлийн яамны харьяанд байгуулагдсан бөгөөд Төв Анатолиогийн бүсийн 3 мужийг хариуцан ажилладаг ба орон нутгийн хөгжлийн төлөвлөлтийн санал боловсруулах, мэдээлэл бэлтгэх үүргийг хэрэгжүүлдэг.
- ✓ *Салбар төлөвлөлтийг хариуцсан газар*- Хөгжлийн яаманд энэ асуудлыг хариуцсан 2 газар байдаг. 1/ Нийгмийн салбарын хөгжлийн бодлого зохицуулалтын газар, 2/ Эдийн засгийн салбарын хөгжлийн бодлого зохицуулалтын газар юм. Эдгээр газрууд нь хариуцсан салбарын хөгжлийн бодлогыг хариуцан төлөвлөн хэрэгжүүлдэг. Хөгжлийн түвшин доогуур мужууд дахь эрүүл мэнд, боловсролын үйлчилгээг хөгжлийн түвшин дээгүүр мужуудын түвшинд хүргэж, муж хоорондын хөгжлийн ялгааг арилгахад чиглүүлэх юм.

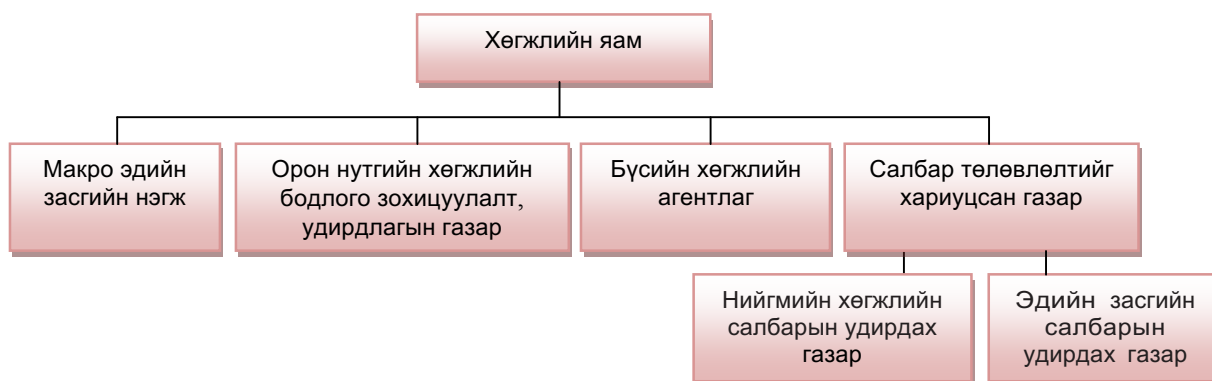
-*Эдийн засгийн салбарын удирдах газар* нь дотроо 4 хэлтэстэй. Эдгээр нь мөн тодорхой асуудал хариуцсан дараах нэгжүүдэд хуваагддаг.

- Хөдөө аж ахуй
- Үйлдвэрлэл
- Үйлчилгээ
- Тээвэр, эрчим хүч, ложистик

-*Нийгмийн хөгжлийн салбарын удирдах газарт* 4 хэлтэс байдаг.

- Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын хэлтэс,
- Баялгийн хуваарилалт болон нийгмийн оролцооны хэлтэс,
- Соёл боловсрол, судалгаа хөгжүүлэлт, оролцооны хэлтэс,
- Ажил олголт, хөдөлмөрийн хэлтсүүд байдаг.

Зураг 9. Хөгжлийн яамны бүтэц, зохион байгуулалт

Хөгжлийн яам нь Орон нутгийн хөгжлийн удирдах 4 газар, 81 мужийг хамарсан Бүсийн хөгжлийн 26 агентлагаар дамжуулан хөгжлийн төлөвлөлтийг хэрэгжүүлж байна.

Салбарын яамд нь тухайн салбарын төвлөрсөн бодлогыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх чиг үүргийг хүлээдэг бол Хөгжлийн яам нь уялдаа зохицуулалтыг хангах чиг үүрэгтэй байдаг байна. Мөн орон нутагт салбарын бодлогыг төлөвлөх чиг үүргийг харьяа байгууллагаараа дамжуулан хэрэгжүүлдэг байна.

Бодлогын хэрэгжилтийн хяналт-үнэлгээ, мониторинг: Турк улсад нэг хөгжлийн бодлогын хэрэгжилтийн хяналт, шинжилгээ-үнэлгээний үр дүнг дараагийн хөгжлийн бодлогод тусгах үндсэн тогтолцоо бүрдсэн байдаг. Үүний тулд хэрэгжилтийн тайланг олон нийтэд ил тод тайлагнадаг байна.

Дунд хугацааны буюу гурав, нэг жилийн төлөвлөлтийн үе шатанд мониторинг хийх, тухайлбал, 3 сар тутамд хэрэгжилтийг хянаж, ямар арга хэмжээ авсныг хэлэлцдэг ба бүх яамдад тусгай комисс байгуулагдан өөрсдийн чиглэлээр дүгнэлтээ гаргадаг байна.

Хяналт, шинжилгээ-үнэлгээ нь зөвхөн бодлогын хэрэгжилтийн шатанд хийгдээд зогсохгүй бодлого боловсруулах үе шатанд мөн хийгддэг байна. Бодлогын хэрэгжилтэд хяналт тавих, үнэлгээ өгөх, мониторинг хийх ажлыг Хөгжлийн яам удирдан зохион байгуулна. Төсвийн зарцуулалтад хяналт тавих ажлыг Үндэсний Их Хурлын бүрэлдэхүүнд байдаг Эдийн засгийн хороо болон Төсвийн хяналтын зөвлөл хариуцдаг.

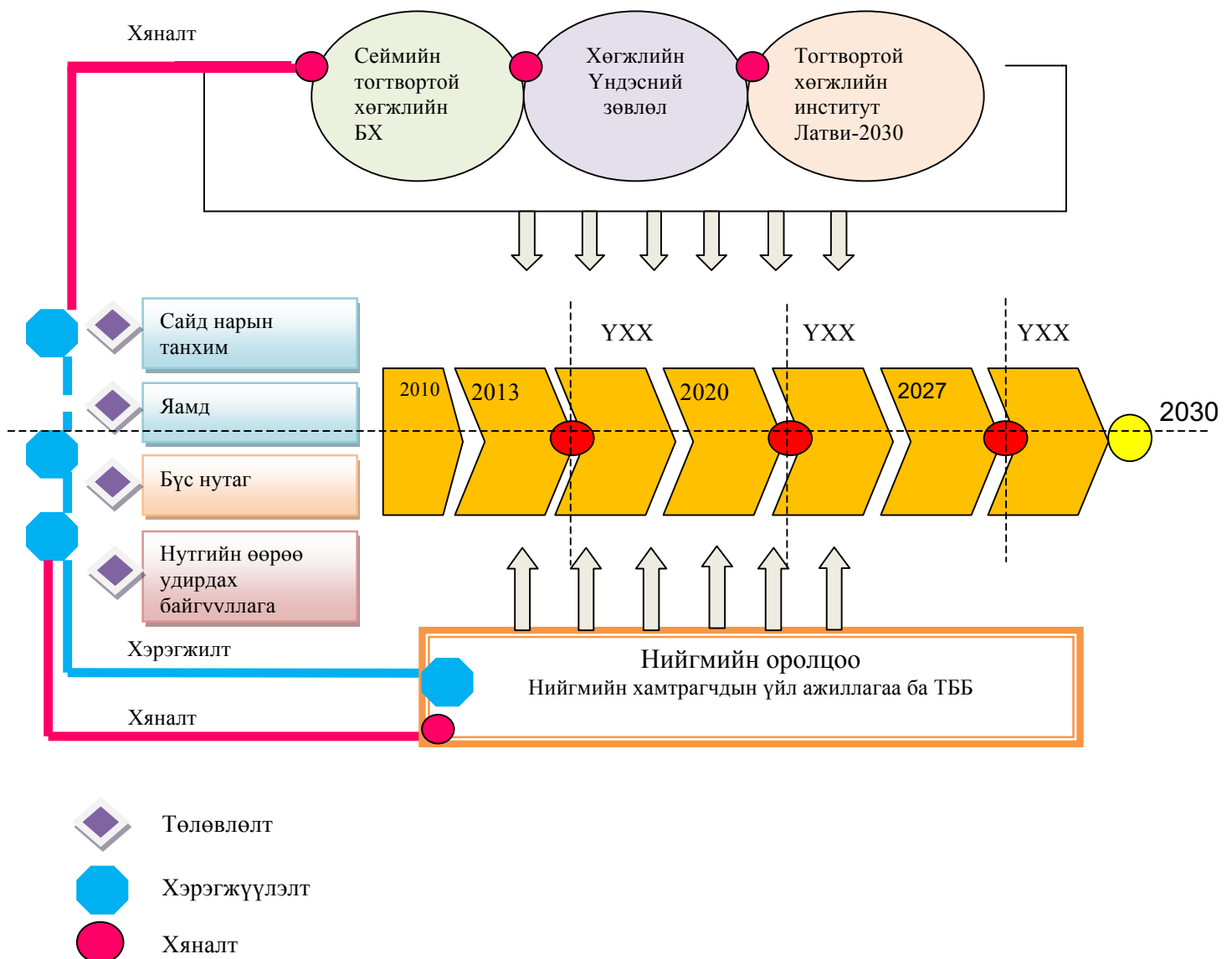
Бүгд Найрамдах Латви улс

Тус улсын “Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль” нь 2009 оны 1 дгээр сарын 1-ны өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн ба Латви улсын Сейм “Латвия-2030” тогтвортой хөгжлийн стратегийг 2010 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдөр баталжээ.

“Латвия-2030” тогтвортой хөгжлийн стратегийн хэрэгжүүлэлт, хяналтын тогтолцоог дор үзүүлэв⁵.

⁵Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030. <https://eesti2030.files.wordpress.com>

Зураг 10. “Латвия-2030” тогтвортой хөгжлийн стратегийн хэрэгжүүлэлт, хяналтын тогтолцоо

“Латвия-2030” тогтвортой хөгжлийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт, хяналтыг нийгмийн удирдлага буюу Сайд нарын танхим, шууд удирдлагын байгууллагууд, нутгийн өөрөө удирдлагын байгууллагууд нь нийгмийн оролцоотой хамтран хэрэгжүүлнэ.

Засгийн газар нь хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэрэгжилт, хяналтыг хариуцан гүйцэтгэдэг ба үүний дотор улс орны төлөвлөлт хариуцсан Яам нь тогтвортой хөгжлийн урт болон дунд хугацааны хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилт, хяналтыг шууд хариуцан ажилладаг.

Латви улсын парламентын сонгуулийн дараах эхний ба гурав дахь жилүүдэд 2 жилд нэг удаа Сайд нарын танхимаас “Латвия-2030” тогтвортой хөгжлийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн талаарх илтгэлийг Сеймд хэлэлцүүлэхээр оруулна. Мэдээллийн үндсэн дээр Сейм стратегийн зорилтуудад зарим өөрчлөлт оруулах шийдвэрийг гаргаж болно.

Сейм шинээр Тогтвортой хөгжлийн байнгын хороог байгуулсан бөгөөд тус хорооны гишүүд улс орны хөгжлийн төлөвлөлтийн тулгамдсан асуудлууд, “Латвия-2030” стратегийн хэрэгжилт, Үндэсний хөгжлийн хөтөлбөрийн талаархи мэдээллийг тогтмол авдаг байна.

Үүний зэрэгцээ “Латвия-2030” тогтвортой хөгжлийн институтийг байгуулсан ба энэхүү институтийн үндсэн зорилт нь Сайд нарын танхим, Сеймд танилцуулах улс орны тогтвортой хөгжил, “Латвия-2030” стратегийн хэрэгжилт, Үндэсний хөгжлийн хөтөлбөрийн талаархи илтгэлийг бэлтгэх явдал юм. Түүнээс гадна тус институт нь улс төрийн хариуцлагатай шийдвэр гаргахад шаардлагатай төрийн стратегийн чухал асуудлуудыг судалж, үндэслэлтэй зөвлөмж гаргах судалгааны найдвартай баазыг бий болгох, төрийн мөнгөний бодлого нь батлагдсан хөтөлбөр, төлөвлөгөө, тогтвортой хөгжлийн зарчимд нийцэж буй эсэхэд үнэлгээ хийх, нийтийн удирдлагын байгууллагууд, иргэний нийгэм, эрдэмтэд, судлаачдын хамтын ажиллагаа, эрдэм шинжилгээний хэлэлцүүлгийг өрнүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зэрэг зорилготой ажээ.

Мөн Сайд нарын танхимын дэргэд Хөгжлийн үндэсний зөвлөл ажилладаг ба түүнийг улс орны төлөвлөлт хариуцсан яамны сайд тэргүүлдэг байна. Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд Сейм, Сайд нарын танхим, төлөвлөлтийн бүс, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, “Латвия-2030” тогтвортой хөгжлийн институт, ТББ-ын төлөөлөл байдаг.

Бүгд Найрамдах Казахстан улс

Казахстаны Ерөнхийлөгчийн 2009 оны 6 дугаар сарын 18-ны өдрийн “Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын төлөвлөлтийн тогтолцооны тухай” зарлигийн дагуу Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын төлөвлөлтийн тогтолцоо батлагджээ.

Казахстан улсын төлөвлөлтийн тогтолцоо гэдэг нь улс орны хөгжлийг урт (5 жилээс дээш), дунд (1-ээс 5 жил), богино (1 жил хүртэл) хугацаанд хангах улсын хөгжлийн төлөвлөлтийн зарчим, үйл явц, баримт бичиг, оролцогчдоос бүрдсэн харилцан хамаарал бүхий харилцааны цогц юм.⁶

Тус улсын төлөвлөлтийн тогтолцоо нь дараахь баримт бичгүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:

1. Казахстаны 2050 он хүртэлх хөгжлийн Стратеги,
2. БНКазУлсын 10 жилийн хөгжлийн стратегийн төлөвлөгөө, Улс орны газар нутаг-орон зайн хөгжлийн прогнозын схем,
3. БНКазУлсын Үндэсний аюулгүй байдлын стратеги,
4. Нийгэм-эдийн засгийн 5 жилийн прогноз,
5. Улсын хөтөлбөрүүд (5 жил хүртэл),
6. Засгийн газрын хөтөлбөрүүд (5 жил хүртэл),
7. Төрийн байгууллагуудын 5 жилийн стратегийн төлөвлөгөө,
8. Бүс нутгийн хөгжлийн 5 жилийн хөтөлбөр,
9. Үндэсний компаниудын 10 жилийн хөгжлийн стратеги зэрэг болно.

Казахстаны Ерөнхийлөгчийн 2012 оны 12 дугаар сарын 14-ны өдрийн “Казахстан -2050” Стратеги: Улсын шинэ улс төрийн чиг шугам” илгээлтийн⁷ дагуу түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай Ерөнхийлөгчийн № 449 Зарлиг гарсан. Уг Зарлигаар 2012 оны 12 дугаар сарын 14-ны өдрийн Ерөнхийлөгчийн “Казахстан “2050 Стратеги”: Улсын шинэ улс төрийн чиг шугам” илгээлтийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний Үндэсний төлөвлөгөөг баталсан ба тус төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хариуцах, “Казахстан-2050 Стратеги”-ийн талаархи Ерөнхийлөгчийн илгээлтийн талаар тайлбарлан-таниулах ажлыг нийгэм, олон нийтэд системтэйгээр явуулах, жил бүрийн 1 дүгээр сарын 25, 7 дугаар сарын 25-ны өдөр бүтэн жил болон хагас жилийн үр дүнгээр Үндэсний төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явцын талаархи мэдээллийг Ерөнхийлөгчийн Тамгын газарт танилцуулах, үүргийг Засгийн газарт, “Казахстан-2050” Стратегийн хэрэгжилтийн талаархи Ерөнхийлөгчийн Зарлигийн хэрэгжилтэд хяналт тавих үүргийг Ерөнхийлөгчийн Тамгын газарт тус тус өгчээ.

2010 оны 3 дугаар сарын 4-ны өдрийн “БНКазУ-ын Төлөвлөлтийн тогтолцооны цаашдын хэрэгжилтийн зарим асуудлын тухай” Зарлигаар “БНКазУ-ын Хөгжлийн Стратеги төлөвлөгөө,

⁶ О Системе государственного планирования в Республике Казахстан. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U090000827>

⁷ Послания Главы государства народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства». online.zakon.kz

улсын ба засгийн газрын хөтөлбөр, төрийн байгууллагын стратеги төлөвлөгөө, бүс нутгийн хөгжлийн хөтөлбөр, улс орны газар нутаг-орон зайн хөгжлийн прогнозын схемыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, үнэлгээ, мониторинг хийх, хяналт тавих Журмыг⁸ баталсан байна.

Тус Журмаар хөгжлийн төлөвлөгөө, **хөтөлбөрийн хэрэгжилт** үр дүнг хариуцах дараахь байгууллага, албан тушаалтныг тодорхойлжээ. Үүнд:

1. “БНКаЗУ-ын Хөгжлийн Стратеги төлөвлөгөө, Улс орны газар нутаг-орон зайн хөгжлийн прогнозын схемын хэрэгжилтийг Казахстан улсын Засгийн газар, төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг боловсруулсан төрийн байгууллага, хамтран хэрэгжүүлэгч төрийн байгууллага,
2. Улсын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг Казахстан улсын Засгийн газар, хөтөлбөрийг боловсруулсан төрийн байгууллага, хамтран хэрэгжүүлэгч төрийн байгууллага, бусад хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагын (улсын байгууллага, төрийн оролцоотой хувь нийлүүлсэн байгууллага) тэргүүнүүд,
3. Засгийн газрын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хөтөлбөрийг боловсруулсан төрийн байгууллага, хамтран хэрэгжүүлэгч төрийн байгууллага, бусад хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагын тэргүүнүүд,
4. Төрийн байгууллагын стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг тухайн төрийн байгууллагын тэргүүн,
5. Бүс нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг тухайн бүс нутгийн Акимүүд тус тус хариуцан хэрэгжүүлэхээр заажээ.

Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын Хөгжлийн стратеги **төлөвлөгөөний үнэлгээг** улсын төлөвлөлтийг хариуцсан эрх бүхий байгууллагаас Хөгжлийн төлөвлөгөө хэрэгжиж эхэлсэнээс хойш 5 жилийн дараа нийт тайлант хугацааны хэрэгжилтийн тайлан, статистик мэдээлэл, хяналт шалгалтын материал, төрийн аудит, гадаад, дотоодын шинжээчдийн дүн шинжилгээ, ТББ, шинжлэх ухааны хүрээлэнгийн үнэлгээнд үндэслэн хийж, үнэлгээний дүгнэлтийн төсөл бэлтгэх хэлбэрээр гаргана.

Хөгжлийн стратеги төлөвлөгөөний үнэлгээг хийхдээ улсын ба засгийн газрын хөтөлбөр, төрийн байгууллагын стратеги төлөвлөгөө, бүс нутгийн хөгжлийн хөтөлбөр, Үндэсний компаниудын хөгжлийн стратегийн хэрэгжилтийн үнэлгээтэй уялдуулахыг Журмаар тодорхойлсон.

Улсын төлөвлөлтийг хариуцсан эрх бүхий байгууллагаас үнэлгээний дүгнэлтийн төсөл ба нийт тайлант хугацааны хэрэгжилтийн тайланг дараа оны 7 дугаар сарын1-ээс өмнө Засгийн газарт хүргүүлнэ.

БНКаЗУ-ын Засгийн газар Хөгжлийн стратеги төлөвлөгөөний нийт тайлант хугацааны хэрэгжилтийн тайлан ба үнэлгээний дүгнэлтийн төслийг хэлэлцэж, шаардлагатай гэж үзвэл үнэлгээний дүгнэлтийн төсөлд нэмэлт хийж тайлант хугацааны хэрэгжилтийн тайлангийн хамт дараа оны 7 дугаар сарын 15-ны дотор БНКаЗУ-ын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар ирүүлнэ.

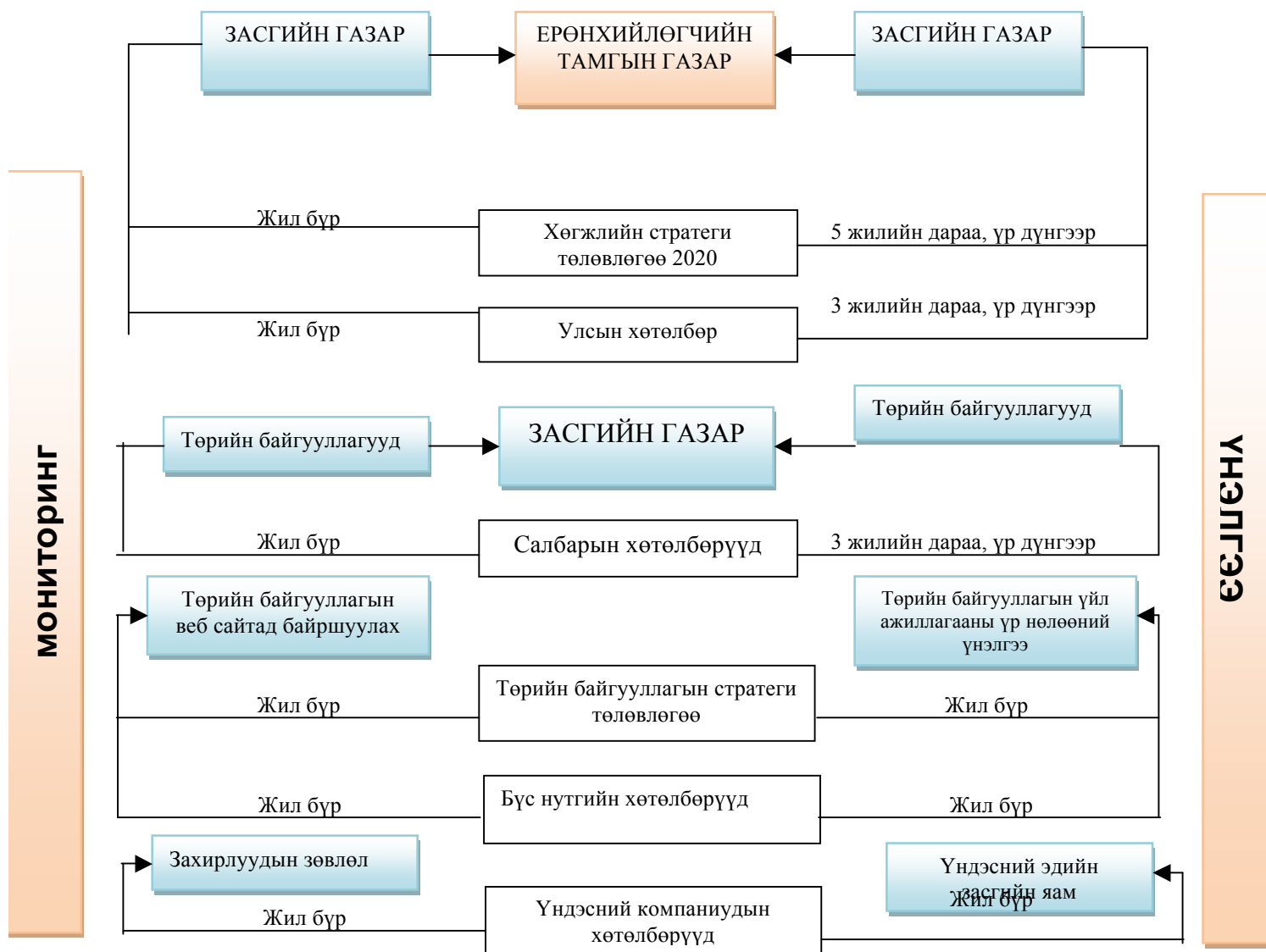
Хөгжлийн стратеги **төлөвлөгөөний мониторингийг** улсын төлөвлөлтийг хариуцсан эрх бүхий байгууллага нь төрийн байгууллагуудаас гаргаж өгсөн мэдээллийн үндсэн дээр хэрэгжилтийн тайлан гаргах хэлбэрээр хийнэ. Энэхүү мониторингийг жилд 1 удаа хийнэ.

Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын Хөгжлийн стратеги **төлөвлөгөөний хяналтыг** улсын ба засгийн газрын хөтөлбөр, төрийн байгууллагын стратеги төлөвлөгөө, бүс нутгийн хөгжлийн хөтөлбөр, үндэсний компаниудын хөгжлийн стратегийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, мониторинг, хяналтын арга хэмжээ, төрийн аудитын үр дүнд үндэслэн хийнэ.

⁸Указ Президента Республики Казахстан от 4 марта 2010 года № 931. “О некоторых вопросах дальнейшего функционирования Системы государственного планирования в Республике Казахстан”. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U090000827>

Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын Хөгжлийн стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн хяналтыг Бүгд Найрамдах Казахстан Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар хариуцана.

Зураг 11. “Казахстан-2050” Стратегийн хяналтын тогтолцоо.

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

Герман улс 2002 онд Холбооны Засгийн газраас дэвшүүлсэн Тогтвортой хөгжлийн Үндэсний стратегийг 10 гаруй жил хэрэгжүүлж байна. Энэ хугацаанд Стратегийн хэрэгжилтийн явцын талаар 3 удаа дэлгэрэнгүй тайлан гаргасан бөгөөд тайланд үндэслэн Стратегийг тогтмол сайжруулж, боловсронгуй болгож иржээ. Холбооны Засгийн газар 2012 онд Стратегийн хэрэгжилтийн явцын тайлан гаргахдаа хамгийн сүүлийн нэмэлтийг хийсэн байна.

Тогтвортой хөгжлийн удирдлагын зарчим нь Удирдлагын дүрэм болон тогтвортой хөгжлийн зорилтууд, үр дүнг илэрхийлэх үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогдох бөгөөд эдгээр нь тасралтгүй хяналт үнэлгээний суурийг бүрдүүлнэ. Удирдлагын үндсэн 10 дүрэм нь удирдлагын зарчмаас гадна тогтвортой хөгжлийн шаардлагуудыг илэрхийлнэ. 21 салбарын үндсэн индикатор, 38 тоон зорилт нь хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны цар хүрээг тодорхойлохоос гадна үр дүнг хянахад чухал үүрэгтэй.

Тасралтгүй мониторингийн хүрээнд хэрэгжилтийн явцын тайлан тогтмол гарна. Хоёр жил тутамд Холбооны статистикийн байгууллага тогтвортой хөгжлийн индикаторуудын байдлын тайланг нийтэлдэг.

Дөрвөн жил тутам хэрэгжилтийн явцын тайлан хэлбэрээр Тогтвортой хөгжлийн Үндэсний стратегийн тайланг гаргана. Уг тайланд Стратегийн хэрэгжилтийн явцыг үнэлэхээс гадна тавигдсан зорилтод хүрэх арга хэмжээний жагсаалтыг гаргаж, Стратегийн боловсронгуй болгоно.

Холбооны Засгийн газрын кабинет тогтвортой хөгжлийн стратегитэй холбоотой аливаа шийдвэрийг гаргана. Шаардагдах бэлтгэл ажлыг Тогтвортой хөгжлийн асуудлаарх төрийн нарийн бичгийн дарга нарын **хороо** гүйцэтгэнэ. Уг хороог Холбооны канцлерийн албаны дарга тэргүүлнэ. Хороо тогтвортой хөгжлийн стратегийн агуулгыг цаашид боловсронгуй болгох асуудлыг хариуцахаас гадна индикаторуудын тухайн үеийн байдлыг тогтмол хянана.

Тогтвортой хөгжлийн Үндэсний стратегийн асуудлыг Холбооны канцлерийн алба хариуцна. Стратегийг боловсруулах, хэрэгжүүлэхэд бүх яамдын албан тушаалтнууд оролцоно.

Тогтвортой хөгжлийн зөвлөл нь Холбооны Засгийн газарт тогтвортой хөгжлийн бүх асуудлаар зөвлөх чиг үүрэгтэй байгууллага юм. Зөвлөлийн 15 гишүүнийг холбооны канцлер 3 жилийн хугацаагаар томилдог. Зөвлөл мэргэжлийн хувьд хараат бус байгууллага бөгөөд Стратегийн хэрэгжилтийн талаарх өөрийн дүгнэлтээ нийтлэхээс гадна цаашдын хөгжлийн талаарх саналаа зөвлөмж хэлбэрээр гаргана.

Тогтвортой хөгжлийн асуудлыг хариуцсан Парламентын зөвлөлдөх зөвлөл нь бундестагт Тогтвортой хөгжлийн Үндэсний стратегийг дэмжин ажилладаг.

Ашигласан материал

1. Development planning in Malaysia, <http://www.epu.gov.my>
2. Agency for Economic and Development- Partners for Sustainable Development. www.bundesregierung.de
3. How is the National Sustainable Development Strategy implemented?-www.nationale-nachhaltigkeitsstrategie.de
4. The Korean National Strategy for Sustainable Development, 2006, sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1394backgroundReport.pdf
5. Sustainable Development Strategy of Latvia until 2030. <https://eesti2030.files.wordpress.com>
6. О Системе государственного планирования в Республике Казахстан. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U090000827>
7. Послания Главы государства народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства». online.zakon.kz
8. Указ Президента Республики Казахстан от 4 марта 2010 года № 931. “О некоторых вопросах дальнейшего функционирования Системы государственного планирования в Республике Казахстан”. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U090000827>
9. Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн тухай хуулийн төслийн танилцуулга, 4-р боть, 2015 он